

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*О. Б. Сливінська, кандидат економічних наук
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»*

Досліджено процес формування інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку зерновиробництва Тернопільської області та обґрунтовано умови для її успішної реалізації.

Інноваційно-інвестиційна стратегія, інноваційна політика, пріоритетні напрями соціально-економічного розвитку.

Активізація інноваційно-інвестиційної діяльності є важливим кроком виходу України з кризи і значний поступ на шляху входження в систему економічних відносин світового товариства, який потребує значних зусиль із чіткої організації та жорсткого контролю інвестиційної діяльності. Інноваційна й інвестиційна діяльність взаємопов'язані між собою, тому що інноваційний розвиток потребує інвестування, а стимулювання інвестиційної діяльності має розглядатися як провідний напрям у стратегічній політиці України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням інноваційно-інвестиційного розвитку присвятили свої праці такі зарубіжні науковці, як Ю. Бріхем, В. В. Бочаров, Л. Гітман, У. Ф. Шарп. Вагомий внесок у розробку зазначених напрямів дослідження внесли такі вітчизняні науковці, як Л. П. Марчук, П. Т. Саблук, П. А. Лайко, І. В. Прокопа, І. Н. Топіха, О. Д. Витвицька та інші. Проте ряд аспектів стратегії та практики активізації інноваційно-інвестиційного розвитку зерновиробництва залишається недостатньо вивченим.

Мета дослідження – аналіз процесу формування інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку зерновиробництва Тернопільської області та визначення умов для її успішної реалізації.

Виклад основного матеріалу. Для українських підприємств у сучасних умовах господарювання самостійне підтримування відповідних темпів розвитку технологій практично неможливе. На це є об'єктивні причини, які характеризуються значним розривом між технологічним станом розвинених країн світу та України, недостатністю фінансових ресурсів для забезпечення належного рівня фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, слабка спроможність конкурувати з іноземними підприємствами за умов отримання ними різноманітної допомоги. Ці обставини свідчать про необхідність формування чіткої державної політики у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності.

Процес формування стратегії розвитку інноваційної діяльності та механізми підтримки пріоритетних інноваційних програм і проектів

здійснюється під впливом інноваційної політики, яка є важливою складовою державної соціально-економічної політики.

На основі програми соціально-економічного розвитку, державної науково-технічної та інноваційної політики визначаються основні напрями, цілі та принципи соціально-економічної, науково-технічної та інноваційної політики регіонів із урахуванням їхніх геополітичних та економічних особливостей.

Необхідність фінансової підтримки науки, активізації інноваційної діяльності задля підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому й зовнішньому ринках, перехід на нові форми розв'язання економічних, екологічних і соціальних проблем регіону вимагають від регіональних органів управління вироблення відповідальної політики з управління та розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності в регіоні.

Стратегія розвитку інноваційної діяльності у регіоні має бути спрямована на підвищення вкладу наукової та інноваційної діяльності в інноваційний розвиток країни, у розвиток економіки регіону й поліпшення якості життя його населення. Проте, потрібно враховувати, що регіональні пріоритети інноваційної діяльності повинні бути складовими загальнодержавних пріоритетів для активної взаємодії регіональних органів управління з державними [2].

Розробка інноваційно-інвестиційних програм розвитку регіонів – це конкретні, стратегічні й тактичні дії, які повинні забезпечити відповідний результат у короткостроковому або довгостроковому періоді. Тому в процесі розробки інноваційно-інвестиційної програми розвитку регіону повинні бути враховані такі фактори: специфіка регіону, потенціал регіону, пріоритетні напрями розвитку, цілі та завдання тощо. Управління інноваційно-інвестиційним розвитком регіону потребує послідовного виконання таких основних функцій, як планування, організація, мотивація, контроль і регулювання.

Тернопільський регіон має значний нереалізований туристично-рекреаційний потенціал, що є однією зі стратегічних цілей розвитку. Саме позиціонування регіону на економічній карті держави повинно відповідати цій ознаці, тобто, сфері соціально-економічного життя громади, управління якою в цьому регіоні може бути реалізовано якнайкраще. Стратегія розвитку дасть змогу скоординувати зусилля влади, інвесторів і громади, завдяки чому стане можливим досягнення відповідного ефекту процесу управління.

Одним із основних механізмів забезпечення інноваційно спрямованої політики є визначення пріоритетів стратегічного розвитку країни, які повинні врахувати загальне підвищення рівня науки, техніки, виробництва. Визначення пріоритетів – це перший крок, оскільки розробка програм, планів інноваційно-інвестиційного розвитку, які зможуть забезпечити їх реалізацію і включатимуть відповідні фінансові ресурси. Насамперед, це стосується розробки програм розвитку регіону.

Для Тернопільського регіону можна виділити такі пріоритетні напрями соціально-економічного розвитку:

1. Збільшення обсягів інвестицій у пріоритетні галузі економіки:

- високотехнологічне аграрне виробництво – впровадження нових енерго- і ресурсозберігаючих технологій, освоєння випуску нових конкурентоспроможних, інвестиційних та імпортозамінних видів продукції;

- транспортна логістика – відновлення роботи Тернопільського аеропорту, будівництво об'єктів придорожньої інфраструктури, торгово- і транспортно-логістичних центрів, у тому числі, гуртового сільськогосподарського ринку, оновлення рухомого складу та матеріально-технічного забезпечення транспортних і сервісних підприємств.

2. Сприяння впровадженню ресурсо- і енергозберігаючих технологій, систем управління якістю:

- виробництво нових видів енергії з відновлюваних джерел – організація виробництва дерев'яних гранул (пеллет), біодизеля, біоетанолу, відновлення роботи міні-ГЕС.

3. Розвиток виробничої та соціальної інфраструктури місцевого та загальнодержавного значення:

- освоєння мінерально-сировинної бази області – відновлення роботи на діючих та будівництво нових підприємств промисловості будівельних матеріалів, організація переробки мінеральної сировини в області;

- аграрний комплекс – велике товарне виробництво сільськогосподарської продукції, створення сільськогосподарських кооперативів, розвиток комбікормового виробництва, технічне переобладнання агропідприємств та створення сервісної інфраструктури.

4. Розвиток сучасної туристично-рекреаційної інфраструктури та підтримка культурного потенціалу і традицій:

- будівництво об'єктів туристичної та рекреаційної інфраструктури, створення нових туристичних продуктів та екотуризму;

- збереження й реставрація об'єктів історичної культурної спадщини, підтримка мистецького, культурного потенціалу, звичаїв і традицій.

5. Створення умов для сталого розвитку людських ресурсів та функціонування ефективної системи надання соціальних послуг:

- розбудова інфраструктури охорони навколишнього середовища;

- облаштування інвестиційних ділянок під наукові парки, формування інноваційних кластерів;

- будівництво, ремонт і реконструкція доріг, мостових переходів, розбудова міжнародних транспортних коридорів;

- створення нових об'єктів ринкової інфраструктури.

В інноваційно-інвестиційній стратегії розвитку регіону повинна бути описана й побудована ієрархія цілей: від головної стратегічної цілі до більш конкретних підцілей і завдань, які разом забезпечуватимуть реалізацію цілей вищого рівня ієрархії (стратегічної цілі). Для цього необхідно ретельно аналізувати сучасний стан регіону, визначити місію, цілі та основні прогалини й оцінити його внутрішній потенціал.

Стратегія розвитку Тернопільської області на період до 2015 р. реалізується на таких принципах:

- планування (цей принцип також передбачає щорічне планування необхідних витрат бюджетів різного рівня, що сприяє забезпеченню прозорості, стабільності та синхронізації в політиці розвитку регіонів);

- концентрації (у зв'язку з обмеженістю державних і місцевих фінансових ресурсів під час виконання завдань, визначених цією Стратегією, ресурси концентруються на певних територіях, встановлюється ієрархічність пріоритетів відповідно до сформульованих цілей, визначаються вимоги до економічної ефективності їх використання);

- поляризованого розвитку (передбачається формування „опорних територій” (полісів, „локомотивів” зростання), в яких концентруються фінансові, адміністративно-управлінські, людські та інші ресурси, з подальшим посиленням інноваційної активності в інших районах);

- партнерства (передбачається тісна співпраця між центральними й місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, суб'єктами господарювання в процесі реалізації Стратегії, проведення моніторингу та оцінки виконання визначених завдань);

- єдності (передбачається забезпечення суспільної єдності, яка полягає у зменшенні відмінностей між окремими територіями у використанні людських ресурсів та рівнем життя населення; економічної єдності, яка полягає у зменшенні відмінностей в економічному розвитку, просторовій єдності, яка полягає у створенні інфраструктурних умов для розвитку периферійних територій) [3].

У межах обласної програми підтримки виробництва необхідно провести заходи з обґрунтування введення спеціальних податкових стимулів для інвестиційно-інноваційної діяльності, розвитку малого підприємництва, експорту високотехнологічної продукції. Стимулювання залучення іноземних інвестицій сприятиме участі іноземного капіталу в процесі приватизації підприємств, вільного доступу до ресурсного потенціалу та формування інвестиційної привабливості регіону. Основним джерелом інвестування програмних заходів і надалі будуть кошти підприємств та організацій, насамперед, за рахунок амортизаційних відрахувань і прибутку.

Критерії, якими керуються інвестори (зокрема іноземні) при вкладанні капіталу, залишаються практично незмінними протягом останніх років. Інвестори звертають увагу на загальнодержавні умови інвестування та інвестиційний клімат, оцінюють умови, які можуть забезпечити в межах своєї компетенції місцеві органи державного управління.

Основною перешкодою прискореного розвитку інвестиційних процесів в області на сучасному етапі економічних перетворень є обмежена можливість використання внутрішніх джерел через недостатній розвиток відповідної інфраструктури інвестування, стримані наміри іноземних інвесторів щодо вкладання інвестиційних ресурсів, недостатня активність місцевої влади щодо створення позитивного інвестиційного іміджу та реалізації інвестиційних проектів регіонального масштабу, значні бюрократичні перепони.

Розробка стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку регіону є необхідною для залучення інвестицій, відновлення конкурентоспроможного виробництва, зростання зайнятості населення регіону, що сприятиме захищеності населення й забезпеченості фінансовими ресурсами соціальної сфери регіону. Більшість регіонів володіють значними природно-економічними, технічними, інтелектуальними ресурсами, але відсутні достатні фінансові засоби, необхідні для оновлення основного капіталу, подолання економічного спаду й виходу на нові ринки збуту. Для цього потрібні стимулюючі заходи розвитку інновацій, які є основою економічного зростання не тільки регіону, але й держави в цілому. Тому інновації, інвестиції та розробка стратегії розвитку регіону повинні стати базою для ефективного функціонування соціально-економічного розвитку регіону.

Для стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності й організації ефективного державного управління розвитком науково-інноваційної системи регіону, регіональні органи законодавчої та виконавчої влади, а також інші учасники створення, впровадження й споживання інновацій в регіонах, повинні:

- створити чітку правову базу, яка регулюватиме відносини учасників створення, впровадження й споживання інновацій і заснована на принципах стимулювання підвищення інноваційної активності підприємств пріоритетних напрямів господарської діяльності регіону;

- створити ефективний механізм інформаційного забезпечення інноваційно-інвестиційного процесу в регіоні через формування доступну інформаційну базу пропонувань інноваційних розробок, засновану на комплексній автоматизації всього циклу виробництва та впровадження інновацій;

- сприяти розвитку інноваційної інфраструктури регіону.

Ефективне управління розвитком науково-інноваційної системи регіону припускає, у першу чергу, розробку та організацію найбільш адаптованої організаційної структури і міжструктурних зв'язків внутрішніх підсистем регіональної інноваційної системи до наявних економічних і правових умов створення, впровадження й виробництва інновацій. Також для комерціалізації інновацій важливою є збалансованість розвитку суб'єктів інноваційної інфраструктури регіону.

Нині формування інфраструктури інноваційної сфери в регіонах зводиться до створення окремих, розрізнених, організаційних елементів. Як наслідок, вона не має комплексного характеру, оскільки її елементи не охоплюють саме ті функції, виконання яких, значною мірою, впливає на успіх в умовах ринкової економіки (патентно-ліцензійна робота, захист інтелектуальної власності тощо). Здебільшого, не досягнута їх цілеспрямована взаємодія та співпраця між собою.

Найважливішу роль у розвитку інноваційної інфраструктури та активізації інноваційної діяльності відіграють інтенсивні інформаційні взаємозв'язки, що забезпечують обмін широкими потоками знань. Нині фактичний склад джерел інформації для інновацій свідчить про недостатній рівень розвитку інформаційної інфраструктури, що, у свою

чергу, зумовлює недоступність окремих видів інформації для більшості організацій регіону [4].

Наявна на території Тернопільської області інфраструктура науково-технічної та інноваційної діяльності дотепер слабо орієнтована на роботу в ринкових умовах. Відсутні або недостатньо розвинені такі найважливіші її елементи, як фонд науково-технічного розвитку, центр експертизи в науково-технічній сфері, територіальний консультативний центр із надання патентних послуг, захисту інтересів авторів і патентовласників, центр бізнес-планування інноваційної діяльності та ін.

У зв'язку з цим, доцільно створити на базі одного зі структурних підрозділів адміністрації регіону відділ (чи самостійний структурний підрозділ, аналогічний наявним у сусідніх регіонах), що займається питаннями взаємодії та інтеграції наукової та інноваційної діяльності, розробкою й реалізацією різного роду регіональних наукових і науково-технічних проектів та програм, на основі пріоритетних напрямів і прогнозів розвитку науки з урахуванням задач соціально-економічного розвитку Тернопільської області.

При побудові регіональної інноваційно-інвестиційної системи, адаптованої до ринкових економічних умов, необхідно забезпечити створення міжструктурних зв'язків та інтеграцію регіональної в національну інноваційну й інвестиційну системи.

Процес створення нової регіональної інноваційно-інвестиційної системи, який забезпечує повний цикл інноваційного процесу на регіональному рівні, повинен бути віднесений до пріоритетних задач науково-технічної та інноваційної політики, на законодавчому рівні функціонально закріплений за виконавчими органами влади Тернопільської області.

Для активізації інноваційних процесів і забезпечення інвестиційної привабливості інноваційної сфери Тернопільської області необхідно на рівні регіонального законодавства забезпечити захист, комфортні умови й передбачити додаткові заходи державної підтримки суб'єктам господарювання, які здійснюють інноваційну діяльність у пріоритетних напрямках регіону.

Не менш ніж 10–15 % інноваційних програм та унікальних технологічних розробок, обраних під час експертиз, варто інвестувати на безвідплатній договірній основі з наданням державі прав на спільне володіння патентом і пайову участь у прибутках протягом п'яти років. Потрібно мобілізувати також фінансові ресурси приватних банків та іноземних інвесторів на пайовій основі для реалізації унікальних технологічних розробок і спільних проектів у регіоні.

Аналіз експертних оцінок, висвітлених в анкетах, дав змогу оцінити й визначити пріоритетні напрями розвитку господарства Тернопільської області [3] (див. таблицю).

Стратегічна задача реалізації інноваційної політики в Тернопільській області полягає в забезпеченні високих темпів зростання аграрного виробництва і переходу Тернопільської області до соціально-економічного розвитку за рахунок:

- розвитку й ефективного використання інноваційного та науково-

технічного потенціалу області, матеріальних і фінансових ресурсів, що спрямовуються на створення наукомістких і ресурсозберігаючих технологій;

- формування ринку інноваційних проектів, організації випуску наукомісткої конкурентоспроможної продукції, освоєння виробництва принципово нових для області видів продукції та технологій екологічно чистих продуктів;

- широкого розвитку інноваційної інфраструктури.

Пріоритетні напрями розвитку господарства Тернопільської області, визначені на основі узагальнення експертних оцінок

	Агропромисловий комплекс	Харчова промисловість	Сільсько-господарське машинобудування	Радіоелектроніка	Легка промисловість	Туристична галузь
Пріоритетні напрями розвитку господарства	52%	7%	19%	11%	2%	8%
Підприємства яких галузей слід розвивати в першу чергу	30%	21%	18%	15%	9%	4%

Регулювання пропозиції інноваційної продукції на внутрішньому ринку реалізується у процесі створення сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату в областях країни за допомогою розвитку конкурентних відносин між суб'єктами господарювання рівних умов господарювання для інноваційно активних суб'єктів господарської діяльності, фінансове становище яких тимчасово ускладнюється у зв'язку з інноваційною діяльністю та ін.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Основними механізмами, що забезпечують реалізацію інноваційної політики, пріоритетний розвиток високотехнологічних і наукомістких галузей аграрного виробництва – це фінансово-кредитні механізми, законодавчі й нормативно-правові механізми, інституційні перетворення, механізми у сфері науки та освіти, експорту й митного регулювання. Держава, використовуючи ці механізми, повинна забезпечити умови для формування та стимулювання розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності, насамперед, за допомогою створення позитивного інвестиційного клімату внаслідок поліпшення загального міжнародного іміджу країни.

Важливим механізмом забезпечення інноваційно спрямованої політики є визначення пріоритетів стратегічного розвитку країни, які повинні врахувати загальне підвищення рівня науки, техніки, виробництва. Визначення пріоритетів – це перший крок, оскільки важливою є розробка програм, які забезпечать їх реалізацію і передбачатимуть відповідне фінансування. Розробка стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку регіону слугуватиме

залученню інвестицій, відновленню конкурентоспроможного виробництва, зростанню зайнятості населення регіону.

Список літератури

1. Витвицька О. Д. Механізми інноваційно-інвестиційного розвитку зерновиробництва : монографія / О. Д. Витвицька, О. Б. Сливінська. – К. : Аграр Медіа Груп, 2013. – 240 с.
2. Про лізинг : закон України від 16 грудня 1997 р. № 723/97 – ВР (зі змінами від 14 січня 1999 р. № 394 – XIV та від 11.12.2003 р. № 1381 – IV «Про фінансовий лізинг»).
3. Програма науково-технічного розвитку Тернопільської області на період до 2020 року / Національна академія наук України. – Тернопіль, 2012. – С.120.
4. Andrew Grove. Only the Paranoid Survive / Andrew Grove. – New York : Doubleday, 1996. – P. 146.

Исследован процесс формирования инновационно-инвестиционной стратегии развития зернопроизводства Тернопольской области и обоснованы условия для ее успешной реализации.

Инновационно-инвестиционная стратегия, инновационная политика, приоритетные направления социально-экономического развития.

The process of forming innovative investment strategies of grain Ternopil oblast and reasonable conditions for its successful implementation.

Innovation and investment strategy, innovation policy priorities for socio-economic development.

УДК 631.11

ПЕРСПЕКТИВНІ ФОРМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ЗЕМЛІ

Т. І. Содол, здобувач*

Визначено передумови та фактори впливу на розвиток різних форм господарювання на селі, проаналізовано як позитивні, так і негативні сторони основних господарюючих суб'єктів та їх вплив на розвиток аграрного сектору в цілому.

Базова форми господарювання, фермерське господарство, агрохолдинг.

Під час трансформаційних процесів у сільському господарстві відбулися значні зміни в організаційно-правових формах господарств.

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор Г. М. Чорний